

יו"ל לקראת מבחן "דרשן"
על הדף היומי, שיתקיים
אי"ה ביום שישי ה' בשבט.

סיכום הדף

סיכומי גפ"ת בהירים על סדר הדף

גיטין

ג - לב

- לפניך סיכום שמטרתו **לסדר** את עיקרי הדברים העולים מן הגמרא; - חילוקי ופרטי הדינים.
- חילוקי הטעמים.
- דינים טעמים והלכות העולים מן התוס'.
- בכל מקום שנסמן כזה « מופיעה ההלכה.
- דברי רש"י שאין עליהם חולק שולבו בדברי הגמ' ללא ציון.

לע"נ סבתי מרת חנה ע"ה בת הגה"צ ר' שלום לופס ז"ל

נדפס על נייר חו"ל שאין בו חשש חילול שבת

©

כל הזכויות שמורות
להערות והארות, תרומות והנצחות:
יוסף אוזנה
ברזיל 101 ירושלים
054-8416200

פקס: 1532-6521811
דוא"ל: 6521811@okmail.co.il

ג

- מדאורייתא - א"צ לומר בפ"נ ובפ"נ, לרבה - דרוב בקיאינ דבעי' לשמה, ואפי' לר"מ דחייש למיעוטא סתם ספרי דדייני מיגמר גמירי.
- לרבא - דעדים החתומין על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בכ"ד, דלא חציף איניש לזיופי.
- מדרבנן - צריך. לרבה, לרש"י - דחששו שמצא גט כתוב ששמו כשמו ושמה כשמה.
- לתוס' - שמא יערער הבעל ויאמר שלא בקי לשמה והסופר כתבו להתלמד. ומ"מ סגי בע"א, דמשום עיגונא אקילו בה רבנן.
- ומשום דנותנו בפני ב' (ו"א ג') ומידק דייק, דאל"כ יערער הבעל, לרש"י - דאוקי חד לבהדי חד. וכיון דדייק הבעל לא נאמן.
- לר"י - ויוציא לעז, ומ"מ הגט כשר.
- רבא לא אמר כרבה - דלא אמרינן 'בפ"נ לשמה'. ולרבה, משום דחדא מתלת אתי למגזייה.
- רבה לא אמר כרבא - דאמרינן 'בפני נכתב'. ולרבא, דלא אתי לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא. ולרבה לא אתי לאיחלופי; דהתם מהני ידעינן, ואשה לא מהימנא, ובעל דבר לא מהימן. ולרבא, לרש"י - גם כאן מהני שיאמר 'יודע אני בחתימת ידי העדים'.
- לתוס' - לא מהני, ומ"מ אתי לאיחלופי דב' שיאמרו ידענו נאמנים גם כאן.
- ג' גיטין פסולין ואם ניסת הולד כשר. וכשר אפי' לר"מ, דמטבע חכמים היה שלא יספל בג' אלו (תוס').
- א. כתב בכתב ידו (ראין לך חתימה גדולה מזו לתוס') ואין עליו עדים. והוי כאין בו זמן.
- ב. אין בו זמן. תוס': י"א דפסול שמא יחפה על בת אחותו.
- וי"א משום פירי, דשמא יקדים הזמן, וע"כ אפי' לא יקדים לא תוכל לגבות.
- ישמא תתפוס ותאמר שנתגרשה מזמן הכתוב.
- ג. יש בו ע"א. תוס': למ"ד כתב ידו ועד - הוי ככתב ידו דלעיל.
- למ"ד כתב סופר ועד - לכתחילה פסול דשמא כתבו להתלמד וזרקו באשפה, ובדיעבד כשר דהסופרים נזהרים מזה, ומ"מ לא נזהרים לגמרי.
- לר' אלעזר, ע"י עדי מסירה גובה ממשועבדים; לר"ת: בין בגיטין בין בשטרות.
- לר"ח: לגמ' בגיטין - בין בגיטין בין בשטרות.
- לגמ' בכ"ב - רק בגיטין. ובשטרות גובה רק מבני חרי. « וכן הלכה.

ד

- "וכתב"; לר' מאיר - קאי אחתימה; ובעי' חתימה לשמה, ובעי' חתימה בתלוש דכתי' וכתב ונתן שלא יהא מחוסר קציצה בין הכתיבה לנתינה.
- לר' אלעזר - קאי אכתיבה (של תורף ותוס'). ומ"מ נפסל בחתימת קרוב או פסול או שלא לשמה, דהוי מזויף מתוכו. « וכן הלכה. ואפי' בשאר שטרות, דעדי מסירה כרתי (תוס').
- לר' יהודה - קאי אכתיבה ואחתימה.
- תוס': מודה ר"מ דבעי' לכתחילה כתיבה בתלוש, דזימנין דמתשלי ואין נזכרין לתלוש וחתמי.
- תוס': מודה ר' אלעזר במזויף מתוכו; בחתם קרוב - שמא יסמכו עליו להשיאה או להוציא ממון. בשלא לשמה - גזירה חתימה אטו כתיבה.
- תוס': לר' אלעזר, גט - בלא עדי מסירה פסול, ותקנו עדי חתימה שעל ידם נדע שנסתמא נמסר בעדים. ואפי' ר"מ מודה דבעי' עדי מסירה, דהוי דבר שבערוה.
- שאר שטרות - בעי' עדי מסירה, וכגון בשטר מתנת קרקע או מכר קרקע שהוא לקנין ולא לראיה. וסגי בעדי חתימה דמהני הודאת בע"ד, משא"כ בגיטין וקידושין דלא מהני הודאת בע"ד כיון שהוא חב לאחריני.
- בפ"נ ובפ"נ; לת"ק - צ"ל מחו"ל לא"י. ורבנן בתראי פירשו שה"ה מא"י לחו"ל, דרבה אית ליה דרבא.
- לר"ג - צ"ל גם בסמוכות (רקם וחגר), משום קיום או לשמה.
- לר"א - צ"ל גם במובלעות (כפר לודים), שלא תחלוק במדה"י.

- מודה רבא דא"צ לומר ממדינה למדינה בא"י, דאיכא ב"ד דקביעי ומישכח שכיחי שיירות לקיימו.
- מיהודה לגליל; לגבי גט - שכיחי לקיימו, דמחזרת אחר עדי קיום.
- לגבי חזקה - לא הוי מחאה, דאין המחזיק רגיל לחזר אם מוחה או לא.
- במחוזא דניידר; לגבי גט - לא שכיחי לקיימו, דלא ימצא קיום כשיצטרך להם.
- לגבי חזקה - הוי מחאה, דבדרך הליכתם רגילים לומר פלוני מיחה וחברך חברא אית ליה.

ה

- לרבה, לאחר שלמדו דבעי לשמה, ב'ד' מקומות הגט כשר בלא בפ"נ ובפ"נ (וסגי בקיום):
 - א. פקח ונתחרש קודם שאמר, דכיון דלא שכיח לא גזרו שמא יחזור דבר לקלקלו.
 - ב. ב' שהביאו גט (בתורת שליח), דלא שכיח.
 - ג. בעל שהביא גיטו ממדה"י, דכיון דנקיט ליה בידיה לא חיישינן שיערער עליו.
 - ד. כשניסת, לרש"י- כיון שלמדו לא החמירו כל עוד הבעל עצמו לא עירער.
 ל'תוס' - אפי' קודם שלמדו, דעירעור הבעל הוי לעזו בעלמא.
- אבל אשה שהביאה גט עצמה (שאמר לה שתתגרש בו כשתגיע לב'ד פלוני), אע"ג דלא שכיח, צ"ל בפ"נ ובפ"נ שלא תחלוק בשליחות דחד.
- הביא גט ממדה"י; לר' יוחנן - נותנו לה בפני ב', דשליח נעשה עד ועד נעשה דיין, ונמצא מקויים בג'.
 - לר' חנינא - בפני ג', שמא תביא אשה ויסמכו עליה לקיום והרי היא פסולה לדון.
 ומודה ר' יוחנן באשה שהביאה, דנותנת בפני ג'. וה"ה בקרוב (תוס').
- תוס': צ"ל בפ"נ ובפ"נ תוכ"ד לאחר שנתן. תוס' מסתפק באמר כשעוסקים באותו ענין, או לפני שנתן.

ו

- לשמה; לרבי אחי - בעי' בכל אות ואות.
- לר' אלעזר - סגי בראה שכתב לשמה שיטה ראשונה, דמסתמא סיימו לשמה (תוס').
- לרב אשי - אפי' שמע קול הקולמוס או הקלף שתיקנוהו לשמה.
 - ואפי' הוא בבית וסופר בעלייה או הפוך.
 - ואפי' יצא באמצע, ולא חיישינן שמצאו בשוק אחר ששמו כשמו וא"ל לכתוב גט.
- בבל; ממדינה למדינה: לרב - הוי כא"י, דגמירי, וכיון דאיכא מתיבתא שכיחי שיירות לקיימו.
 - לשמואל - הוי כחור"ל, דמתיבתא בגירסיהו טרידי. ואפי' בני המקום לא מכירים חתימתם, דאין להם פנאי לחתום כלל (תוס').
- באותה מדינה: לכו"ע הוי כא"י (תוס').
- מבבל לא"י: לר' אביתר - א"צ לומר בפ"נ ובפ"נ, דאיכא רבים דסלקי ונחתי ושכיחי לקיימו.
 - לרב יוסף - צריך לומר (תוס').
- לרב, בבל כא"י לגיטין מכי אתא רב לבבל;
 - לרש"י - וקבע ישיבה בסורא (ושמואל בנהרדעא) ותלמידים הולכים מזו לזו ומשאר עיירות.
 - לר"ת - והורה שלנו שמימות יכניה שגלו עמו לבבל החרש והמסגר דינה כא"י.
 - וי"מ - לא רב ממש אלא רבנים ובעלי תורה.
- גבולות בבל לגיטין; לרב פפא - כמחלוקת ליוחסין כך מחלוקת לגיטין.
 - לרב יוסף - לגיטין דברי הכל עד ערבה שניה הסמוכה לגשר.
- לרב חסדא - מבי ארדשיר (בבבל) לאקטיספון (בחו"ל) א"צ לומר, אבל מאקטיספון לבי ארדשיר צ"ל, דבני ארדשיר הולכין לשוק שבאקטיספון ובשוקייהו טרידי.
- מחוזא;
 - לרבה בר אבנה - צ"ל משורת הבתים לשורה שכנגדה, דניידר והולכין מכירי החתימות קודם שתוודע הליכתן (תוס').
 - לרב ששת - צ"ל אפי' משכונה (ג' בתים) לשכונה, דניידר.
 - לרבא - צ"ל אפי' באותה שכונה, דניידר.
 - לרבה - צ"ל אפי' באותה שכונה, דשכיחי בה גרים ולא חשיבא כבבל לגיטין וליוחסין (תוס').

- « ר"ת פוסק שבזה"ז צ"ל בכל מקום בפ"נ ובפ"ג, דבכל המקומות ניידר.
- אף כשאין צ"ל בפ"נ ובפ"ג, אם אמר מהני, ואי אתי בעל ומערער לא משגחנין ביה.
- שירטוט; לר' יצחק- לג' תיבות מן המקרא בעי' שירטוט. « וכן הלכה (תוס').
למתניתא- לר' תיבות, ופחות מכן א"צ.
- תוס': וה"מ במתכוין לכתוב פסוק לדרשה, אבל כשולח איגרת שלומים לחבירו מותר בלא שירטוט.
וה"מ בסדר הפסוק, אבל כשכותב את הפסוק שלא כסדרו מותר בלא שירטוט.
- תוס': תפילין - משרטט בשיטה עליונה בלבד, ואין לשרטט על כל שיטה ושיטה.
ס"ת - לרש"י- צריך שירטוט.
- לר"ת- בעי' ד', למעלה ולמטה ובצדדין. ויכול לשרטט הכל משום זה אלי ואנוהו.
מזוזה - פליגי תנאי במנחות אי בעיא שירטוט.
- מגילה - צריכה שירטוט, דכתי' "דברי שלום ואמת", לרש"י- כס"ת, דהיינו אמיתה של תורה.
לר"ת- כמוזוזה, דאמת היינו מלכות שמים.

ז

- ה' אינו מביא תקלה לצדיקים. וה"מ באכילת איסור, ואכילת היתר בשעת איסור אינו מגונה כ"כ (תוס').
זמרא; אסור בבית המשתאות, ואפי' שירה כפה.
- תוס': ואסור בשעה שקם או הולך לישון, שמתענג ביותר.
ומותר בשיר של מצווה וכגון בחופה לשמח חתן וכלה.
- אסור לעשות כלילא (לרש"י- עטרה ממש. לתוס'- כעין כיפה);
לרב חסדא- מקרא ד"הסר המצנפת והרם העטרה דכיון שנסתלקה מצנפת מכ"ג נסתלקה עטרה מכ"א.
לרב הונא- מדרבנן. וה"מ בגברי' (דומיא דכ"ג), אבל בנשי מותר.
תוס': וה"מ בחתנים דהוי שמחה יתירה, אבל בכל אדם מותר.
- תוס': כ"מ שאמר ר' יהודה אימתי ובמה, לריב"ל- הוי לפרש.
לר' יוחנן- אימתי לפרש, ובמה לחלוק.
לרמב"ח- הוי לחלוק.
- וה"מ במשנה, אבל בברייתא לכו"ע אימתי לחלוק.
- עפר חו"ל בספינה שבנהרות א"י (לרש"י- בספינה של חרס, דהוי כנקובה. לתוס'- של עץ. אבל של חרס אינה כנקובה);
לרבנן- חייב במעשר ובשביעית.
לר' יהודה- חייב רק כשהספינה גוששת.
- עציץ נקוב (לרש"י- של עץ. לתוס'- של חרס) המונח על יתדות;
אפשר דכו"ע מודו דחייב, דעציץ אינו עשוי להלך כספינה. « וכן הוא האמת (תוס').
ואפשר דכו"ע מודו דפטור, דבעציץ מפסיק אויר משא"כ ספינה שהמים כארעא סמיכתא.
- המביא גט שנכתב בספינה; לברייתא א' אין צ"ל בפ"נ ובפ"ג, ולברייתא ב' צריך לומר.
לר' ירמיה- מיידי בנהרות א"י, ופליגי בפלוגתא דרבנן ור' יהודה דלעיל.
לאביי- הא והא ר' יהודה, כאן שהספינה גוששת וכאן שאינה גוששת.
- לרבנן- בנהרות א"י לכו"ע אין צ"ל, דטעמא דגט לא משום יניקה כמעשר. ופליגי בנסין שבים הגדול, לרבנן- צ"ל, דמותחים חוט מטורי אמנון לנחל מצרים ומחוץ לזה נחשב חו"ל.
לר' יהודה- אין צ"ל, דילוף מיתורא ד"וגבול" דרוחב הים הוא גבול וכל שכנגד א"י הוי כא"י.
- תוס': המביא גט בעלייה לכו"ע אין צ"ל, דקרקע שתחתיה בר זריעה היא וראוי להתחייב במעשר, משא"כ בספינה.

ח

- לרבנן מותחים חוט מהתחלת השיפוע של טורי אמנון דהיינו הר ההר;
לרש"י- דהר ההר הוא הגבול הצפוני של א"י.
- לר"י- הוא הגבול המערבי. ואפשר שהוא בקרן צפונית מערבית.

- לר' יהודה, מדינות שבמערכ א"י; לרש"י - צ"ל בפ"נ ובפ"נ, דר' יהודה מיירי רק בים שכנגד א"י.
לתוס' - צ"ל משום שלא ככשו אותם עולי בבל.
- א"נ - אין צ"ל, והיה יודע שהיו כולן בקיאינן לשמה לפי שהיה יודע עד היכן ישראל עומדין.
- סוריא כחול: א. עפרה טמא, שגזרו על גושה שמתמא במגע ובמשא.
ב. המוכר עבדו לסוריא יצא לחירות, דקנסו את הקונה כי אסור לעבד לצאת לחול' דשייך במצוות.
ג. המביא גט מסוריא צ"ל בפ"נ ובפ"נ, דלא שכיחי שיירתא.
- סוריא כא"י:
א. חייבת במעשר ובשביעית, דס"ל כיבוש יחיד שמיא כיבוש, לרש"י - דוד כבשה לצורכו.
לתוס' - לא כבשה כסדר.
- ב. לא גזרו על אורה והמאהיל עליה טהור.
לרש"י - משא"כ חו"ל שהנכנס בשירה וכדו' טמא והוי כרבי דס"ל אוהל זרוק לא שמיא אוהל.
לתוס' - משא"כ חו"ל שהרוכב על סוס טמא, והוי אפי' כר' יוסי בר"י דס"ל אוהל זרוק שמיא אוהל.
ג. הקונה בה שדה מעכו"ם, מותר לומר לעכו"ם לכתוב אוננו (שטר מכירה) בשבת משום ישוב א"י.
• תוס': הא דנתן באוהלות דארץ העמים אינה מטמאה באוהל;
לתי' א' - מיירי בדרך שחציו בחו"ל ויש כלים תחת חציו שבא"י, דגזרו משום אויר עצמו ולא משום מאהיל עליו.
- לתי' ב' - הוי כר"ש דקברי עכו"ם אין מטמאין באוהל ולא החמירו בחו"ל יותר מקברי עכו"ם.
לתי' ג' - הוי קודם שגזרו על אורה.
- תוס': משום ישוב א"י - התירו אמירה לעכו"ם אפי' במלאכה דאורייתא, וכגון לכתוב שטר מכירה. במצוות מילה - לתוס' - התירו רק במלאכה דרבנן, וכגון להביא חמים בחצר שלא עירבו.
לבה"ג - התירו אפי' מלאכה דאורייתא, וכגון להביא חמים דרך רה"ר.
בשאר מצוות - אסור אפי' מלאכה דרבנן, דשאני מילה דהיא גופה דחייא שבת.
- עבד שהביא גיטו ממדה"י; כתוב בו עצמך ונכסיי קנויין לך - עצמו קנה דנאמן לומר בפ"נ ובפ"נ, נכסים לא קנה דבעי' קיום כשאר שטרות. כתוב בו כל נכסיי קנויין לך;
לאב"י - מתוך שלא קנה נכסים לא קנה עצמו, דלא פלגינן דיבורא. ולא אמרינן איפכא, דיד בעל השטר על התחתונה (תוס').
- לרבא - עצמו קנה ולא נכסים, דפלגינן דיבורא.

ט

- הכותב כל נכסיו לעבדו; שייך א' מריבוא שבהן - לא יצא לחירות, דא' מריבוא היינו עבד וחשיב ליה הכי אע"ג דשוי טפי. שייך קרקע כל שהוא;
- לר"מ - לא יצא לחירות, דלאו כרות גיטא הוא, לרש"י - מדשייר בנכסים אפשר שייך גם בעבד. ולפ"ז אם יש לו רק אותה קרקע יצא לחירות (תוס').
לתוס' - כי יש שיוור כדיבור שהוא משתחרר בו.
- לר"ש - יצא לחירות. לרש"י - ואפי' לא הזכיר שם הקרקע והעבד לא קנה נכסים, דפלגינן דיבורא.
לתוס' - ככה"ג קנה נכסים חוץ מקרקע עידית. אלא אפי' אמר חוץ מקרקע פלונית ויש לו רק אותה, דפלגינן דיבורא.
- שכ"מ שעמד חוזר במתנתו, חוץ משחרר עבדו דאינו חוזר, דיצא עליו שם בן חורין.
תוס': וה"מ בכתב לו מהיום, או אפי' סתמא, דדעתו שיקנה בשעה שראוי להשתחרר דהיינו מחיים, אבל אם כתב 'מהיום אם ימות' חוזר בו.

• שווה גט לשחרור:

א. לבפ"נ ובפ"נ. וחשיב עיגון הא דאסור בבת חורין ומה שאינו חייב במצוות (תוס').
 ב. כשר בו עד כותי, לחד מ"ד כדלקמן.

ג. חתם בו עכו"ם - פסול, משום דלא שייכי בגיטין וקידושין וכל שאינו בנתינה אינו בנתיבה.
 תוס': ומשום דבעי' לשמה ועכו"ם אדעתיה דנפשיה קא עביד.

ומשום דלאו בני שליחות נינהו, ובעי' שהבעל ישלחם לחתום.

ומשום דלאו בני עדות נינהו, דכתי' "שקר ענה באחיו".

ומשום דהוי מזויף מתוכו (לר' אלעזר ואיכא עדי מסירה).

ד. לר"מ, יכול לחזור בו קודם שנתנו השליח, דהוי חובה לאשה ולעבד, ואין חבין לאדם אלא בפניו.

• עדים שלא יודעים לקרות או לחתום - קורין לפנייהן ומקרעין להם, לת"ק - בכל שטר.
לרשב"ג - רק בגט ומשום עיגונא.

מקרעין, לרש"י - מסרטין בסכין על השטר והעדים ממלאים בדיו.

לר"ח - קורעין בנייר אחר ומניחין על השטר, ואפשר לקיימו כי לא ממלאים כל רוחב הקרע.

• אמר תנו שטר זה לפלוני ומת - לא יתנו לאחר מיתה. ואפי' לרבנן דשחרור הוי זכות;

לרש"י - דמודו רבנן דכל כמה דלא הגיע שטר שחרור לידו אינו משוחרר.

לתוס' - דמיירי שלא מסר לשליח בחייו, אבל במסר זוכה לאלתר. ורש"י חזר בו (יג.).

י

• לא קתני דשווה גט לשחרור בלשמה וכתובה בתלוש, דלא קתני מילתא דאיתא בקידושין והרי איתקש הויה ליציאה.

משא"כ בפ"נ ובפ"נ דתיקנו רק בגיטין דלמא אתי בעל ומערער (ושחרור ילפי' לה לה מאשה).

ומשא"כ כותי דכשר רק בגט דאין עדי חותמים זה בלא זה, אבל בקידושין חותמין זה בלא זה דלא גזרינן משום כולכם דאין לחוש אם תסבור שהיא מקודשת (תוס').

ומשא"כ ערכאות דפסלי רק בגט דילמא אתי למסמך עלייהו, אבל בקידושין הרי מקודשת מדאורייתא בעדי מסירה ולא נתיר אשת איש.

ולא קתני זמן דשווה בגט ובשחרור, דרגילים לעשות זמן בכל השטרות (תוס').

• מסר שטר קידושין לשלוחו חוזר דהוי חוב לה דאסר לה אכו"ע, והוי כגט ושחרור (לר"מ), ומ"מ קתני חזרה בהא דשווה גט לשחרור, לרש"י - דקידושין אינו בע"כ משא"כ גט ושחרור שהשליח נעשה בע"כ ואם רצה הבעל חוזר.

לר"ח - דבקידושין ליתא חידוש דכיון שאינו בע"כ פשיטא דחוזר.

• מצת כותי; לת"ק - מותרת ויוצא בה בלילה הראשון, דבקיאינן שצריכה שימור לשמה דכתי' בתורה "ושמרתם את המצות". תוס': ומיירי בעיסת ישראל, דאל"כ הרי גזרו על פתן.

ומיירי שאין לכותי מצה אחרת, דאל"כ הרי חשודין אלפני עיור.

לר' אלעזר - אסורה, דאין בקיאינן בדקדוקי מצוות ושמא מחמצין.

לרשב"ג - מותרת ויוצא בה בלילה הראשון, ואפי' לא היתה כתובה בתורה, כיון שהחזיקו בה ומספקא לש"ס בכתובה ולא החזיקו בה (תוס').

• כותי בשטר; לת"ק - כשר, ואפי' ב' עדים ואפי' בשאר שטרות.

לר' אלעזר - פסול, חוץ מגט ושחרור שחתם ישראל אחריו, דבהן אין חותמין זה בלא זה גזירה משום כולכם, ולא שביק רווחא לכותי אא"כ ידע שהוא חבר.

לרשב"ג - בגט ושחרור כשר ואפי' ב' ובשאר שטרות פסול, דאחזוק בהא ולא אחזוק בהא (תוס'). וה"מ לרבא אבל לאביי רשב"ג כר' אלעזר.

• שטר מתנה; לת"א - נחתם ומסר בערכאות (דיינים קבועים) של עכו"ם כשר, דדינא דמלכותא דינא.

לת"ב - פסול, דהשטר נעשה לקנין ולא לראיה בעלמא והרי הוא חספא.

לרש"י - ואם חתמו עכו"ם ויש עדי מסירה (ישראל) כשר.

לתוס' - פסול (ולת"ק דלקמן), דהוי מזויף מתוכו, דלמא אתי למסמך עלייהו.

יא

- שמות מובהקין של עכו"ם; אבודיינא (ולא אבו), שבתאי (ולא שבתי) בטאי (ולא בטי), לגי' דש"י – הורמיז. לגי' ר"ת – הורמין.
- לר"א, גט ושחרור שכתבו סופר ישראל וחתמו עכו"ם בשמות מובהקין והיה עדי מסירה ישראל; לת"ק – פסול, דלמא אתי למסמך עלייהו ולמסור בפניהם והרי הם לאו בני כריתות. לר"ש – כשר, דכיון שהם מובהקים לא חיישינן דאתי למסמך עלייהו. לרשב"ג – פסול רק במקום שהעכו"ם מניחין את ישראל לחתום, דחיישינן שמא יכשירו בשמות שאין מובהקין שיבואו לטעות ולומר שהם ישראל.
- שטר מכר; לרבנן – כשר בנחתם בערכאות של עכו"ם, דלא מרעי נפשיהו. ואע"ג דמדאורייתא פסולים לעדות, תיקנו להאמינם היכא דהוי לראיה בעלמא (תוס'). לר"ע – כשר אפי' בהדיט, לר"ש – אפי' בלא עדי מסירה (ישראל), אבל בעדי מסירה רבנן מודו (ע"פ רא"ש).
- לתוס' – דווקא בעדי מסירה, אבל לרבנן גזרינן דלמא אתי להכשיר בלא עדי מסירה כבערכאות.
- הדיוטות כשרים בשאר שטרות רק לגבות מבני חרי, אבל ממשעבדי בעי' חותמי ישראל שיוציאו קול. גט שלא ידעינן אי חתמו בו עכו"ם או ישראל;
- בא"י – בשמות מובהקין כשר ע"י עדי מסירה, ובאינן מובהקין פסול (אפי' בעדי מסירה). בחור"ל – כשר אפי' בלא מובהקין ואפי' בלא עדי מסירה, דרוב ישראל שבחו"ל שמותיהן כשמות עכו"ם. לר"ש"י – הא דכשר הוי אפי' לרבנן דר"ש, דלא גזרינן דלמא אתי למסמך עלייהו כיון שהכא יתכן שהם ישראלים (ע"פ רשב"א).
- לתוס' – הוי לר"ש. והא דפסלינן הוי אפי' לר"ש, דשמא חתמו עכו"ם.
- תוס': בע"ח – חבירו אינו תופס לו במקום שחב לאחריים, (שהרי האדון אינו חייב לו כלום ותוס'), דתן כזכי. לתוס' – אפי' עשאו שליח, דאפי' לא עשאו שליח שלוחו הוא דזכיה מטעם שליחות.
- מציאה – הגביה מציאה לחבירו י"א שקנה, מיגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה.
- אמר תן שטר שחרור זה לעבדי, לרבנן אינו חוזר דהוי זכות לעבד. ואע"ג דהוי תופס לבע"ח (ועבד ליה ניח נפשיה ותוס') במקום שחב לאחריים (שהרי האדון אינו חייב לו כלום ותוס'), דתן כזכי.
- תוס': אע"ג דתן כזכי מ"מ תקון מעמד שלושתן:
 - א. דמעמד ג' הוי אפי' במלוה, לחד מ"ד לקמן.
 - ב. דהוי אפי' נפקד הניח את הפקדון ביד אחרים.
 - ג. דהוי אפי' בע"כ של נפקד.
 - ד. דהוי אפי' שמופקד מקודם לכן, משא"כ תן כזכי דבעי' שימסור כעת.
 - ה. דהוי אפי' במתנה, אבל תן לא מהני במתנה (אא"כ אמר זכי).

יב

- עשיר שליקט פאה לעני, לר"א – זכה לו. לרבנן – לא זכה לו, ויתננו לעני הנמצא ראשון.
- לרב חסדא – פליגי בתופס לבע"ח במקום שחב לאחריים אם קנה או לא. לאמימר או ר"פ – לר"א אי בעי מפקד לנכסיה ומיגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה, ולרבנן דרשי' "לא תלקט לעני" (ור"א מיבעי ליה להזהיר עני על שלו).
- עבד; לרב – רבו אינו יכול לומר לו עשה עמי ואיני זנך וחזר על הפתחים. לר' יוחנן – יכול לומר, חוץ משני בצורת שפחות ימצא מרחמים כשיחזר על הפתחים (תוס').
- וכן פליגי במקדיש ידי עבדו, האם חייב לזונו או לא.
- וכן פליגי בקטעו יד עבדו נוטל שבתו, האם חייב לזונו או לא. ועודף מזונות שצריך מפני חוליו לכו"ע נוטל מן הצדקה.

- לכו"ע יכול לומר לעבדו או לאשתו צא מעשה ידיך למוזונותיך.
- עבד - אפי' בדלא ספיק א"צ להוסיף לו משלו, שהעבד אינו שווה לחם אכלו וא"א לכוף רבו לזונו. ומ"מ העדפתו לרבו, ואפי' כשהעבד גלה לערי מקלט, ולא אמרינן "וחי" עביד ליה חיותא טפי. אשה - בדלא ספקה חייב להוסיף לה. ומ"מ רשאי לומר אע"ג ד"כל כבודה בת מלך פנימה".
- לא ספיק בשני בצורת; לרשב"ג - יכול העבד לומר לרבו או פרנסני או שחררני כדי שירחמו עלי. לרבנן - אינו יכול לומר, דמאן דמרחם אבני חרי אעבד נמי מרחם.
- תוס': ולגבי פדיון הפכו שיטתם, דלרשב"ג פודין יותר בן חורין שלא יטמע בעכו"ם, ולרבנן אין פודין דצריך הרבה כסף.
- מקדיש ידי עבדו - מעשה ידיו להקדש. וניחא להקדש דלשבח עבדיה, ולכן מותר לעבד ללוות להעדפה ועושה פחות משו"פ ופורע, לרש"י - דאין הקדש חל על פחות משו"פ.
- לר"י - דאין בדעת מקדיש שיחול על פחות משו"פ.
- תוס': מקדיש עבדו - יצא לחירות, אן כי אין פיו וידי ורגליו שוין במלאכתן וי"ל דנתכוין לשחררו שהכל בענין אחד.
- אן כי משמע יותר דלמהוי עם קדוש קאמר, משא"כ מקדיש ידי עבדו דמשמע למלאכה.
- קטע יד עבד חבירו - משלם לרבו ה' דברים, חוץ מבושת לר' יהודה (תוס'), וחוץ מרפואתו דהוי לעבד. ואם נתרפא מהר ע"י סמא חריפא, המותר לרבו, דצערו לרבו דהוי כשורו וחמורו.
- תוס': יד העבד שלו - שמא פטור אפי' מרפואתו, שכבר זכה בכל.

יג

- שחרור; לר"מ - הוי חובה; בעבד כהן - דמפסיד תרומה, שיכל לקנות בזול וחלקו לו בגורן בלא רבו (תוס'). בעבד ישראל - דעבדא בהפקירא (דשפחה) ניחא ליה. ומודה ר"מ בקטן שלא טעם טעמא דאיסורא (תוס').
- לרבנן - הוי זכות; בעבד כהן - דיכול לפוסלו מתרומה ע"י שימכרנו לישראל. אבל אם יזרק לו גט הרי יברח, ויאכל בתרומה דלא שכיח שיקנהו ישראל מאחר שברח (תוס').
- בעבד ישראל - דהרי הוא מתירו בבת חורין.
- תוס': אין גט לאחר מיתה, אפי' שמינה שליח, ולא חשיב להיות כמותו אחר מותו כאילו הוא עצמו קיים. ואפי' שבא הגט ליד האשה מחיים.
- תנו מנה לאיש פלוני ומת - יתנו לאחר מיתה רק כשהמעות צבורין; לרב זביר - דמיירי במעמד שלושתן, דס"ל דמועיל רק בפקדון ולא במלוה.
- לרב פפא - דמיירי בשכ"מ, דדבריו ככתובין וכמסורין דמו, ובאינן צבורין לא יתנו דשמא מנה קבור קאמר. « ולהלכה לא חיישינן לקבורה.
- תוס': למ"ד מצוה לקיים דברי המת; א. הוי אפי' באינן צבורין (מלוה), דבכריא לא חיישינן למנה קבור שהיה לו לפרש.
- ב. הוי רק בדבר שהושלש מתחילה לכך, ושמא אפי' לא הושלש מתחילה מ"מ בעי' שהשליש יתרצה.
- ג. הוי רק במי שישנו בירושה, משא"כ גר דאינו בירושה.
- תוס' בשם ירושלמי: תנו שטר שחרור זה לעבדי;
- לרבי - אין כופין את היורשין לשחרר, דהוי כאומר כתבו ותנו (דלכו"ע אין כופין). לרבנן - כופין, דהוי כאומר שחררו (דלכו"ע כופין) ומצוה לקיים דברי המת.
- שכ"מ שאמר כתבו גט לאשתי; לר"ש שזורי - יכתבו ויתנו, דמתוך שבהול על נפשו לא גמר למילתיה ור"ל כתבו ותנו. לתנא קמא - לא יתנו. ומודה ת"ק ביוצא בקולר ליהרג או ביוצא בים או למדבר.
- תוס': המוכר שט"ח לחבירו וזוזר ומחלו מחול, אא"כ מכר או נתן את השטר במעמד ג' דאינו מחול.
- תוס': מעמד שלושתן, לא תיקנו בשטר (גט ושחרור) אלא בממון.
- ולא תיקנו בכתובה, דאפשר שלא תבוא לידי גבייה לעולם.

- תוס': מעמד ג' במקבל עכו"ם - אם הנותן חזר בו לא יתן לעכו"ם, אא"כ לא יכול להשמט מהעכו"ם. בנותן עכו"ם - קנה, והפקיעו ממון ישראל וכ"ש עכו"ם, ועוד שכן דנים בדיניהם. בנפקד עכו"ם - לא קנה, דאפי' א"ל זכי לא קנה דאין זכיה לעכו"ם.
- לר"מ אדם מקנה דשלב"ל, ואינו מקנה לדבר שלא בעולם. תוס': ה"מ לר"ה, אבל לר"ג הוי איפכא.

יד

- ג' דברים שוינהו רבנן כהלכתא בלא טעמא, שאין טעם כיצד הם מועילים לקנות (תוס'):
 - א. מעמד שלושותן, דתיקנו כדי שלא יצטרך לטרוח ולעשות קניינים (תוס'). ותיקנו אפי' בנותן לגולד לאחר ההלואה, ולא נעשה כא"ל כשלוה משעבדנא לכל דאתו מחמתך. ותיקנו אפי' בלוה שאינו ממתין, ולא משתעבד בהנאה דנעשית מלוה חדשה.
 - ב. הכותב כל נכסיו לאשתו עשאה אפורפיא, דלא שביק בריה, ונתכוין רק לחלוק לה כבוד (תוס').
 - ג. משיא אשה לבנו גדול בבית קנאו, דהאב הסיר משם חפציו וסמכא עליה דעתא דבן (תוס').
- הולך מנה לפלוני שאני חייב לו - אם יאנסו מהשליח חייב המשלח באחריותו, שהמלוה לא צוה למוסרם לזה. לשמאל - והמשלח יכול לחזור בו, דמתוך שחייב באחריותו חוזר דחושש שיאנסו בדרך.
 - לרב - אינו חוזר, דלא אמרינן מיגו. ולכו"ע הולך כזכי.
- ומודה שמואל, לרש"י - במתנה, דכיון שאין אחריות לכו"ע אינו חוזר.
 - לתוס' - כשפטר מלוה מאחריות או בגט שחרור, אבל במתנה אין הולך כזכי.
- ומודה רב בפקדון דחוזר, דאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר, אא"כ הוחזק (המשלח) כפרן.
 - הולך מנה לפלוני והלך ובקשו ולא מצאו (שמת);
- לר' נתן ור' יעקב - מת משלח יחזור ליורשיו, דלית להו מצוה לקיים דברי המת. ואם לא מת יחזור למשלח, או דמיירי בבריא וס"ל דהולך לאו כזכי.
 - או דמיירי בשכ"מ וס"ל (כר' אלעזר) דאין דבריו ככתובין וכמסורין.
- ויש אומרים - ליורשי מי שנשתלחו לו, או דמיירי בבריא וס"ל דהולך כזכי.
 - או דמיירי בשכ"מ וס"ל (כרבנן) דדבריו ככתובין וכמסורין.
- לר' יהודה הנשיא - יחזור למשלח כדלעיל, אא"כ מת דמצוה לקיים דברי המת.
 - לחכמים - יחלוקו, דמספק"ל אי הולך כזכי או לא (לצד שמייירי בבריא), אי דברי שכ"מ ככתובין וכמסורין או לא (לצד שמייירי בשכ"מ) אי מצוה לקיים דברי המת או לא.
- בבבל אמרו - שודא, לרש"י - לפי מה שראה השליח בדעתו של משלח.
 - לר"ת - יתן השליח למי שרוצה.
- מודו כו"ע דלא זכו יורשי מי שנשתלחו לו אם כבר מת בשעת מתן מעות, דהוי זכיה בטעות.
 - תוס': ומודה רבי דהולך כזכי בשליח שאמר אשתך אמרה התקבל גיטי, דמסתמא ע"ד כן נותנו.
 - תוס': כל תיקו שבש"ס; לרבינו האי - יחלוקו.
 - לר"י - אוקי ממונא בחזקת מריה.

טו

- « להלכה: דברי שכ"מ ככתובין וכמסורין דמו, ומצוה לקיים דברי המת.
 - תוס': דברי המת - מצוה לקיימם רק אם מת נותן קודם שמת מקבל.
 - דברי שכ"מ - אפי' מת מקבל קודם, דדבריו כמסורין למקבל משעת נתינת שכ"מ או אמירתו, ואפי' לא נולדו יורשי מקבל עד אחר מיתת נותן ואפי' למ"ד המזכה לעובר לא קנה.

פרק שני – המביא גמ

- בפני נכתב כולו ובפני נחתם חציו (אחד מן העדים) – פסול.
לרב חסדא – ואפי' ב' מעידים על חתימת השני, דאו כולו בקיום הגט או כולו בתקנ"ח, דלא דייק השליח כ"כ כשאין כל העדות מתקיימת על ידו (תוס').
- לרבא – בכה"ג כשר, לרש"י – שאם השליח היה אומר אני מכירם כשר, וכ"ש ב'.
לתוס' – שאם השליח היה אומר בפני נחתם כשר, וכ"ש בב'.
- ופסול אפי' הוא ואחר מעידין על חתימת השני, דנפיק נכי ריבעא דממונא אפומא דחד ואתי לאיחלופי בשטרות דעלמא.
- לרב אשי – בכה"ג כשר, דאם היה מעיד לבר היה כשר, וכ"ש ב'.
- ופסול אפי' אמר אני הוא עד שני, משום דאו כולו בקיום הגט או כולו בתקנ"ח.
ומשום שנוגע בעדותו שמעיד על חתימת השני כדי שתתקיים חתימתו (תוס').
- גידוד ה' ומחיצה ה'; לרב חסדא – אין מצטרפין, לרש"י – שחריץ ה' שמוקף מחיצה אין תוכו רה"י.
לתוס' – ב' חצירות זו למעלה מזו ולעירוב עליונה.
א"נ – תל ה' ברה"ר וע"ג מחיצה ה' ולרה"י שבתוכו.
- למרימר – מצטרפין. « וכן הלכה.
- נט"י מרביעית לב' אנשים – טהורים, שהמים באו לשני משירי טהרה.
נטל יד יד – טהור, לרש"י – כדמוכח מידו אחת בשטיפה ואחת בנטילה דמהני.
לר"ת – כדמוכח מהנוטל ידו אחת בלבד דמהני.
- נטל חצי חצי – אם ניגב את החצי הראשון ונשאר משקה טופח – לא הוי חיבור וטמא. נשאר טופח להטפיה – ספק בגמ', ולגבי חיבור מקואות דאיכא גוד אחית פליגי תנאי.
- תוס': נוטל ב' ידיו – בעי' ב' שטיפות (מים ראשונים ושניים), או שטיפה אחת של רביעית.
נוטל ידו אחת – מהני גם שטיפה אחת שמרובה כב' שטיפות אע"ג שאין בה רביעית.

טז

- הנצוק (קילוה) והקטפרס (מים במדרון זקוף) ומשקה טופח – אינו חיבור לטומאה ולטהרת מקואות.
לרש"י – וכגון ב' מקואות שבא' מהן אין מ' סאה.
- לר"ת – בשניהם אין מ' סאה, אבל אם יש באמצעות מ' סאה פליגי תנאי אם אמרינן גוד אסיק ופליגי תנאי לגבי תחתונה אם אמרינן גוד אחית.
- תוס': קטפרס – אם סופו ליפול הוי חיבור (לר' יהודה), וכגון יצא ממקוה מצומצם ורגליו נוגעות במים. נצוק – כיון שעומד באויר אינו חיבור אפי' אם סופו ליפול.
- תוס': תנן במקואות דעירוב מקואות כשפופרת הנוד בעובי ב' אצבעות חוזרות למקומן (וכשאיין כותל מפסיק סגי בקליפת השום). והא דקתני הכא דטופח ע"מ להטפיה הוי חיבור;
לר"ת – דמים סגי בטופח להטפיה אבל נקב בעי' כשפופרת הנוד.
לתוס' – דהוי לר' יהודה, אבל רבנן פליגי.
- ועוד – דהוי מטעם גוד אחית אבל בקרקע שוה לא.
- לר"י – דהוי מטעם גוד אחית לענין חיבור מקואות אבל לענין השקה לא.
- ספקות: א. חצי גופו בא במים שאובין ועל חצי נפל ג' לוגין שאובין, האם טמא מדרבנן.
ב. בעל קרי חולה שחצי גופו טבל ועל חצי נתן ט' קבין, האם נטהר בזה.

- ב' אומרים בפנינו נכתב וא' אומר בפני נחתם; לרבנן - פסול, אא"כ ב' אמרו נחתם דלא שייך איחלופי.
לר' יהודה - כשר.
- לל"ק - מיירי שהא' הוא שליח, ולרבנן אתי לאיחלופי כיון שלא אמר בפני נכתב, ולר' יהודה לא אתי לאיחלופי כיון שהצרכנו ב' על הכתיבה. אבל בב' שלוחים (לרש"י - אדוקין בשטר. להוס' - לאו דוקא) כשר לכו"ע, דס"ל ב' שהביאו א"צ לומר בפ"נ ובפ"נ;
לרש"י - דס"ל דטעמא משום מצויים לקיימו (כרבא).
לתוס' - אפי' משום לשמה (כרבא), דמיירי לאחר שלמדו וב' לא שכיחי ולא גזור בהו שמא יחזור דבר לקלקלו.
- לל"ב - מיירי בב' שלוחים, דס"ל ב' שהביאו צריכין לומר בפ"נ ובפ"נ, וכרבה. ולרבנן גזרינן שמא יחזור דבר לקלקלו, ולר' יהודה, ס"ל דב' לא שכיחי ולא גזור בה רבנן.
לתוס' - ס"ל דלא גזור כלל שמא יחזור דבר לקלקלו.
- אין שניה שלוחין צ"ל בפ"נ ובפ"נ אפי' לרבא, דלא פלוג רבנן, אבל בב' שלוחין ויהי מילתא דמוכחא.
- א' אומר בפני נכתב וא' אומר בפני נחתם; לל"ק - פסול, דמיירי שא' שליח, אבל בב' שלוחים כשר.
לל"ב - פליגי רבנן ור' יהודה כדלעיל, דמיירי בב' שלוחים.

יז

- ככל עדיפה מרומי - בחורבן בית ראשון, ולכן הקב"ה הגלם לבבל למקום שראוי ללומדי תורה.
רומי עדיפה מבבל - מדאתו חברי לבבל, לרש"י - משבאו פרסים לבבל בימי כורש.
- לר"י - משבאו לבבל בימי ר' יוחנן אומה שנקראת חברים וקלקלו את הפרסים.
- תקנו זמן בגיטין; לר"ש: משום פירות שלא תפסיד האשה. דס"ל דאין לו פירות משנתן עיניו לגרשה.
לרבנן; לר' יוחנן - שמא יחפה על בת אחותו שלא תחנק. ופירות יש לו עד נתינה.
לירוש לקיש - משום פירות, דיש לו פירות עד חתימה (שמוציאים קול). אבל זנות (בעדים ובהתראה ותוס') לא שכיחא.
- ומהאי טעמא פסלי רבנן בנכתב ביום ונחתם בלילה, אבל לר"ש כשר.
- תוס': א"א לומר דתקנו זמן כדי שתוכל להוציא מזונות שלוותה ואכלה קודם זמן הכתוב בגט; משום דבלא"ה נאמנת במיגו שתטמין גיטה, ובעל נאמן לומר גרשתי רק מכאן ולהבא וכשלא מכחישה. ומשום דיכולה לבקש עדי מסירה שיעידו בפני ב"ד או עדים שמאותו יום נגרשה ויכתבו לה שטר ע"ז.
- תוס': תקנו זמן בשחרור, דפעמים שמוכר עבדו ואח"כ כותב לו שחרור, ויאמר העבד לרבו שני אייתי ראייה ששטר מוכר קדם לשחרור, דהעבד מוחזק בעצמו. משא"כ בגט שהבעל מוחזק בנכסי מילוג ותפסיד.
- תוס': גט מאוחר כשר, דבכה"ג הבעל מפסיד פירות מזמן הכתוב, דאפי' נתנו לאלתר אין הגירושין חלין עד הזמן.
- למ"ד אין לו משעת נתינה, לרש"י - כשבאה לטרוף מלקוחות צריכה להביא עדי מסירה.
לר"י - טורפת בלא עדי מסירה, דמסתמא ביום שנכתב ונחתם נמסר, אא"כ איתרע בנפילה.
- ומ"מ לא תקנו זמן לפירות, שיכולה להוציא שטר אחר לזה כדלעיל.
- ומ"מ כותבין לו גט בלא אשתו ואפי' שיכול לכתוב בניסן ולתת בתשרי, דעדי מסירה מוציאים קול ממתה היא פנויה.
- תקנת זמן מהני שאם לא נכתב זמן לא תנשא, אבל אם נשאת הולד כשר.
- ומהני אפי' בכתב שבוע שנה חודש שבת, דאהני לשבוע דקמיה (שאם זינתה תיהרג) ואהני לשבוע דבתריה (לפירות שימכור).

יח

- תקנו זמן ולא חששו שיחתוך את הזמן ויתן לה, דלרמאות כזה שהוא ניכר לא חיישינן. ולא חששו שיכתוב ויניח בכיסו שמא תפייס, דלא מקדים איניש פורענותא לנפשיה. ולא חששו בגיטין הבאים ממדה"י לנכתב בניסן והגיע בתשרי, דאית להו קלא; לרש"י - וצריכה להביא ראיה מתי נמסר.
- לתוס' - שרואין שהזמן קודם למסירה וזוכרים את יום המסירה. וכן במשליש גט לאשתו. לרש"י - כל החששות שייכים בין לענין זנות בין לענין פירות (ובכ' אחרונים טרפה לקוחות מיום הכתיבה).
- לתוס' - בכ' אחרונים החשש הוא זנות, אבל למ"ד משום פירא (ר"ל) בדין מפסידין הלקוחות מחתימה. תוס': לא שייך לומר קלא אית ליה בנכתב ביום ונחתם כלילה ובכתבו והניחו בכיסו, דקלא שייך רק כשמגרש ע"י שליח אבל בהנהו היה לחוש שיתן לה בצינעא לחפות עליה.
- תוס': בזה"ז כותבין זמן אפי' למ"ד שמא יחפה, או גזירה שמא יחפה בניה ממזרים. או דמהרה יבנה המקדש. או שלא יאמרו שזינתה אחר גירושיה ויחזירנה.
- ג' חודשים שצריכה להמתין מהגט כדי להינשא שוב; לרב - מונין משעת נתינה, דאי מכתובה, יאמרו ב' נשים בחצר אחת זו אסורה וזו מותרת. לשמואל - משעת כתיבה, ולא חוששין לגט ישן, דלא נתיחד עמה. « וכן הלכה.
- כתובה (ותוספת ותוס') משמטת; לרב - משתפגום ותזקוף (המותר במלוה), דנפקא ממעשה ב"ד דאינו משמט. לשמואל - או שתפגום או שתזקוף. והעמדה בדין הוי כזקיפה, דאיכא קלא כשטר (תוס').
- כתובה שנכתבה ביום ונחתמה כלילה; לשמואל - כשרה, דחיוביה משום פסק ב"ד ואע"ג דלא איחתים. לרב - אפשר דפסולה, אא"כ עסוקין באותו ענין מכתובה עד חתימה דאפי' בשאר שטרות כשר, דאיכא קלא משעת כתיבה כיון שמזומנים לחתום.
- אמר לעשרה כולכם כתבו גט לאשתי, ב' חתמו היום והשאר חתמו מכאן ועד עשרה ימים; לר' יוחנן - כשר; לר"ש - משום דמכשיר אפי' נחתם מכאן ועד עשרה ימים (דלפיוס יש קול). לרבנן - משום דבכולכם ב' משום עדים והשאר משום תנאי.
- לר"ל - פסול, דס"ל דר"ש הכשיר רק בנחתם כלילה לאלתר, דלאחר מכן חיישי' שמא פייס (לרש"י) שנתייחד והוי גט ישן. לר"ת - שביטל שליחותם. לר"י - שיוציא לעז שביטל, וס"ל דכולם משום עדים. לריב"ל - כשר רק לר"ש, דס"ל דר"ש הכשיר מכאן ועד י' ימים וס"ל דכולם משום עדים. וריב"ל פסק כר"ש בשעת הדחק, וכגון שהלך הבעל לדרכו או שניסת כבר בגט זה.
- תוס': ליכא שמא פייס; בשולח גט ממדה"י - דאמר בעל השליח קדמני ולא עקר נפשיה מספיקא. במשליש גט לאשתו - דכיון שהוא בעיר וקובע זמן לצערה לא יתפייס.
- אבל בה"ז גיטך אם לא באתי י"ב חודש, שייך שמא פייס, כיון שאינו בעיר ומתכוין לטובתה שלא תתעגן. ואפי' לר' יוחנן, שאם יתפייס ליכא קלא כיון שאין קטטה.
- למ"ד שאר משום תנאי, אמר לעשרה כולכם כתבו גט לאשתי ונמצא חתום בתחילה קרוב או פסול; י"א דכשר, דמסתמא מינה את הכשרים לשם עדות והקרוב לתנאי.
- וי"א דפסול, דיאמרו שחמם לשם עדות ואתי לאיחלופי בשטרות דעלמא. חתם קרוב באמצע או בסוף; לרש"י - לכו"ע כשר, דודאי חתם לשם תנאי.
- לר"ת - לכו"ע פסול, דודאי חתם לשם עדות. וה"ה בשאר שטרות, דבתחילה כשר דתלינן שחתם לכבוד או למילוי, ובאמצע ובסוף פסול.

יט

- גט - כשר בסם (צהוב) ובסיקרא (אדום). וכשר במי עפצים, מדקתני "בכל דבר שהוא מתקיים".
- ס"ת - דוקא בדיו, ואסור לכותבו במי עפצים (תוס').
- שיחור - צבע שחור. קנקנתום - לרש"י - גם זה צבע שחור.
- לר"י - קרקע ירוקה כזוכית וכשמתקנין אותה היא משחרת.

- העביר דיו ע"ג סיקרא - בשבת חייב ב', א' משום כותב וא' משום מוחק (ע"מ לכתוב). וה"מ לחומרא, אבל לא להביא קרבן ולא להכשיר גט (בעדים שלא יודעים לחתום).
- דיו ע"ג דיו וכדו - פטור, אא"כ הראשון שלא לשמה והשני לשמה דלקמן י"א דהוי כתב (תוס'). סיקרא ע"ג דיו - י"א דחייב משום מוחק, ולא כותב, דמתחילה היה כתוב הגון מעתה.
- וי"א דפטור, דהוי מקלקל, דהוי כמוחק שלא ע"מ לכתוב.
- עדים שלא יודעים לקרות ולחתום: קורין להם, לרב- ומקרעין להם נייר והם ממלאים את הקרעים דיו. לשמואל - רושמיין להם באבר (עפרין). ומי אבר הוי כתב גמור.
- לר' אבהו - רושמיין להם במי מילין (עפצים), ע"ג קלף מעופץ.
- לרב פפא - רושמיין להם ברוק.
- לרבנן - קורין וחותמיין להם אפי' בשאר שטרות.
- לרשב"ג - דוקא בגיטין ומשום עיגונא שמא יפרש הבעל לים או ימות ותיזק ליבם.
- «להלכה - בשאר שטרות קורין להן אבל לא חותמיין. וקורין דוקא בר"נ וספרי דיני, דאית להו אימתא.
- גירשה בנייר חלק - ספק מגורשת (וחולצת ולא מתייבמת), דברקינן ליה במי צבע ופלט אותיות הגט וספק אם בשעת נתינה נבלעו יפה. וחישינן אפי' בלא ברקינן (תוס').
- תוס': או דמייירי שעדי המסירה ראו שעה לאחר הנתינה שהוא חלק וחישינן שנבלע כבר בנתינה.
- או דמייירי שבשעת נתינה ראו מרחוק ונראה חלק ושמא אם היו מעיינין היו האותיות ניכרים.
- תוס': עדי מסירה שלא קראו את הגט לפני הנתינה או אחריה - אסורה לינשא ואם נישאת לא תצא. ור"ת קרא לפני ואחרי.
- זרקה גיטה לים - מגורשת, ואפי' שלאחר שקראוהו הכניס את הגט תחת כנפיו ונתנו לה, ולא חיישינן שהחליפו לשטר פסים (פיוסים) וכדו'.
- זרק לה גט לבין החביות ונמצאה מזוזה - אין לחוש שזרק לה גט, אא"כ נמצא שם ב' וג' מזוזות.
- נתן לה ס"ת (שמעובר בעפצים) וא"ל ה"ז גיטך - אינה מגורשת, שגם אם כתב מבחוץ אלא שאינו ניכר, הרי אין מי מילין ע"ג מי מילין.

ב

- כריתות שבס"ת אינה לשמה; לתי' א' בתוס' - דגם למ"ד דבעי' בסוטה לשמה, אין מוחקין לה מה"ת.
- לתי' ב' בתוס' - למ"ד אין מוחקין לסוטה מה"ת.
- לתי' ג' בתוס' - לכו"ע, אלא שבסוטה אין הכהן מקפיד משא"כ בעל שמקפיד ולא סגי בסתמא.
- העביר קולמוס לשמה; לרב חסדא - פליגי ר' יהודה ורבנן אם הוי כתב או לא, בין לגט בין לשם בס"ת.
- לרב אחא בר יעקב - הוי כתב, ובס"ת פליגי, דלרבנן אינו מוכרח דבעי' "זה אלי ואנוהו".
- כותב גט אפי' על איסורי הנאה. « וכן הלכה, לרש"י - מדלוי טרח לדורשו משמיה דרבים שיקבלו ממנו.
- לר"ת - מזה שקילסוהו כשדרשו משמיה דרבים.
- כתב שוקע - כשר בגט, דהוי חק יריכות (האות עצמה) וחשיב "וכתב".
- כתב בולט - פסול, ואפי' עשאו בחותם, דהוי חק תוכות (תוך האות וסביבה). ואם עשאו בטס דק ודחק האות מצד אחד ויצאה מצד שני כשר. וכן עשו בניין.
- כתב גט על טס זהב וא"ל התקבלי גיטך והתקבלי כתובתך - מהני, דאע"ג דנתן לפרעון חשיב "ונתן".
- ה"ז גיטך והנייר שלי - אינה מגורשת, דנמצאו אותיות פרוחות באויר.
- ע"מ שתחזירי את הנייר - מגורשת, או כשתחזיר, דמתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה (רש"י), דכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו (תוס').
- תוס': אן כי הוי תנאי ומעשה בדבר אחד והתנאי בטל.
- או כי הוי מעשה קודם לתנאי והתנאי בטל.
- נייר שבין תיבות ושורות - ספק. ומייירי שמעורה (לרש"י - שנוגע אות באות. לתוס' - שנכנס ד' בט' וכדו'), דאל"כ פסול מ"ספר" ולא ב' וג' ספרים. ודוקא ב' חתיכות, אבל ב' עמודים כשר (תוס').
- תוס': בס"ת תפילין ומזוזות בעי' ספר ודיו ואותיות מוקפות גויל, ד"וכתבתם" כתיבה תמה, משא"כ גט.

- עבד שבחזקתו וגט כתוב על ידו (בכתובת קעקע וא"א לזיף) והרי הוא יוצא מתחת ידה ואין עדי מסירה (כ"מ) - נפשט שלא מגורשת, דגודרות (בהמות) אין להן חזקה (אלא בג' שנים ותוס') ואפשר שמעצמו הלך.
- תוס': תנן בב"ב דאין לעבדים חזקה לאלתר. ומ"מ איצטריך ר"ל לאשמועינן דגודרות אין להן חזקה; לר' יהודה מקורביל - דמייירי אפי' שכתוב גט על ידו או על קרן פרה דאיכא קצת הוכחה שנתנו לה.
- לתוספות - דהו"א דוקא עבדים דבני דעת ועיילי מנפשייהו אבל גודרות לא ילכו לנכרי.

כא

- שכר הסופר - היא נותנת את, משום תקנת עגונות, ורבנן הקנו אותו לבעל דהפקר ב"ד הפקר.
- הקלף - נפשט שכותב אפי' על קלף שלה, דידעה לאקנויי לבעל אפי' שאח"כ מחזירו לה.
- גט ע"י מתנה; לרבא - מהני, וכגון שנתן גט ביד עבדו ונתן לה את העבד. ומיירי בעבד כפות (וישן ותוס'), דאל"כ הוי חצר מהלכת. ולא גזרי' אטו שאינו כפות.
- וכגון שנתן גט בחצרו ונתן לה את החצר, וגיטה וחצרה באין כאחד (וכן בעבד). ולא גזרי' משום חצרה הבאה לאחר מכאן.
- לאביי - לא מהני, דחצר איתרבי מ"דה" ובעי' דומיא דידה דאיתא בע"כ. ומ"מ עושה שליח קבלה אע"ג שאינו בע"כ, משום דשליחות איתרבי מ"ושלחה".
- ומשום דאשכחן שליחות בע"כ באב שמקבל גט לכתו קטנה בע"כ. ואפי' בע"כ של אב (תוס').
- תוס': מודה אביי דחצר לא גרע משליחות לענין שלא בפניו, דבמציאה דזכות הוא לן קונה אפי' שאינו עומד בצד חצירו.
- כתבו במחובר לקרקע או לבע"ח (קרן פרה) - אם קציץ ונתן לה פסול, דכתי' וכתב ונתן שאינו מחוסר קציצה. לר' אלעזר - מיירי בכתב תורף. ולכתחילה אין לכתוב טופס במחובר, שמא יכתוב תורף במחובר.
- לר' מאיר - מיירי בחתם במחובר. ולכתחילה אין לכתוב תורף במחובר שמא יחתום במחובר.
- לר' יהודה - מיירי בין בכתב בין בחתם, דבעי' כתיבתו וחתמתו בתלוש.
- תוס': חתן גט מקלף גדול; לרשב"ם - כשר, שרק בעוקר דבר מגידולו (קרקע או בע"ח) חשיב מחוסר קציצה.
- לר"ת - פסול. ואם חתן מהגט דבר מועט לייפותו וכדו' כשר.
- בע"ח ואוכל; לר"י הגלילי - אין כותבין עליהן גט, דמרבינן כל דבר מיתורא ד"וכתב לה", ו"ספר" למעט בע"ח ואוכל. וילפי' לה בכלל ופרט וכלל (תוס').
- לרבנן - כותבין, ד"ספר" היינו לספירת דברים שכותב על כל דבר. והא דכתי' "וכתב לה", לרבא - לומר שלא יוצאת בכסף, אע"ג דאיתקש יציאה להויה.
- תוס': לאביי - לומר שלא יוצאת בחליצה. ובכסף מסברא, דכסף מכניס ויאמרו שסניגור נעשה קטיגור.
- ה"ז גיטך ע"מ שלא תשתי יין - אינו גט, לרבנן - מדסמך כריתות לספר, שלא יהיה תנאי המקשרן יחד.
- לר"י הגלילי - מדכתי' "כריתות" ולא 'כרת'. ורבנן לא דרשי ליה.
- כתבו על חרס עציץ נקוב - כשר, דאינו מחוסר קציצה. ומ"מ בעי' שתקח אותו למקום שלא יונק (תוס').
- על עלה של עציץ נקוב - לאביי - כשר, דאינו מחוסר קציצה, שנותן לה את כל העציץ.
- לרבא - פסול, גזירה שמא יקטום את העלה ויתן לה.

כב

- עציץ שנקבו בארץ ונפסו בחו"ל;
- לא השריש - לאביי - אזלינן בתר נקבו וחייב במעשר.
- לרבא - אזלינן בתר נפסו ופטור ממעשר.
- השריש בא"י - חייב. ובב' גינות זו ע"ג זו וירק בינתים, לר"מ - של עליון, דיכול ליטול את עפרו.
- לר' יהודה - של תחתון, דיכול למלאות גינתו עפר.
- השריש חצי בארץ וחצי בחו"ל ומפסיק צונמא (סלע) לכל אורך השורשים;
- לרבי - טבל וחולין מעורבין, דאירא מבלבל.
- לרשב"ג - בגדל בחיוב חייב והגדל בפטור, דאירא לא מבלבל.

- המוציא בשבת; מצה (עור שאינו מעובד) - חייב בכדי לצור בו משקולת של רובע ליטרא דפומבריתא.
חיפה (מליח) - חייב בכדי לחפות בו קמיע.
דיפתרא (מליח וקמיע) - חייב בכדי לכתוב עליו גט.
עור מעובד (מליח וקמיע ופיץ) - חייב בכדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפילין.
- ר"מ פוסל נייר שיכול להזדייף; לרש"י - דלא בעי עדי מסירה, וכשיכירו את החתימות לא ידעו אם זויף. לתוס' - אפי' יעידו שאין זיוף פסול, דלר"מ בעי' מוכח מתוכו.
- ר"א הכשיר נייר שיכול להזדייף, ואע"ג דבעלמא נשאת ע"י עדי חתימה, הכא תנשא ע"י עדי המסירה (תוס'). לר' אלעזר - הכשיר לאלתר ובגיטין, דמכאן ועד י' ימים לא יזכרו העדים אם היה תנאי, ובשטרות כתי' "למען יעמדו ימים רבים", לרש"י - ושמא יוציא השטר לאחר זמן ארוך וישכחו עדי מסירה ונסמך על עדי החתימה.
לתוס' - הוי גזיה"כ שיהיה ראוי לימים רבים.
- לר' יוחנן - הכשיר אפי' מכאן ועד עשרה ימים, וכשר אפי' בשאר שטרות.
לפי' א' בתוס' - ר' יוחנן לטעמיה, דהכשיר עד י' ימים ולכן כשר בשטרות דראוי לימים רבים.
לפי' ב' בתוס' - רק בגיטין הכשיר עד י' ימים דהעדים זוכרים, אבל בשטרות דיש רוב תנאים כשר רק לאלתר.
- לתוס' - לר' אלעזר, ר"א הכשיר יכול להזדייף בגיטין ובשטרי הקנאה, אבל שטרי ראייה פסולים.
ר"מ - ר"א הכשיר הכל, אלא שר' אלעזר סבר כמותו בגיטין ולא בשאר שטרות.
- חש"ו לר"א, לרש"י ותוס' - כשרין לכתוב גט (בגדול עומד ע"ג). ולא בעי' שליחות בכתיבה, ד"וכתב" קאי אסופר. ובדבר שא"צ שליחות לא פסלי לאו בני כריתות. ושוטה כיון שכותב שמו ושמה וכו' מינכרא מילתא דעביד לשמה, משא"כ בחליצה דפסול.
לרבינו יצחק - אפשר דבעי' שליחות לכתובה ופסולין. ושוטה ודאי פסול כבחליצה.

כג

- חש"ו כשרין לכתוב גט, אע"ג דלאו בני דעה נינהו ולא ידעי לכתוב לשמה;
לר"ה - דמיירי שגדול עומד ע"ג, אבל עכו"ם פסול דלדעתיה דנפשיה עבד ושמא גמר בלבו לשם אחר.
לרש"י ותוס' - הוי כר"א דבעי כתיבה לשמה, אבל לר"מ כשר בלא עומד ע"ג ואפי' עכו"ם.
לרבינו יצחק - הוי כר"מ וס"ל דבעי כתיבה לשמה מדרבנן, דגזר כתיבה אטו חתימה. אבל לר"א אפשר דפסול.
- לר"נ - דהוי כר"מ דלא בעי כתיבה לשמה, וכשר אפי' עכו"ם ואפי' מצאו באשפה.
לשמאל - דמיירי ששייר מקום התורף, וכשרין אפי' לר"א.
- תוס': בגט - עכו"ם פסול, דלדעתיה דנפשיה עבד ועושה סתם, וסתם אשה אינה עומדת לגירושין.
במילה - כשר, דסתמא לשמה קיימא. וכן בזבחים.
- סומא פסול להביא גט; לרב ששת - דאינו יודע ממי נוטלו ולמי נותנו. ובתחילתו וסופו בכשרות כשר.
לרב יוסף - סגי בטביעות עינא דקלא, אלא מיירי בחו"ל דצ"ל בפ"נ ובפ"נ.
ופתוח ונסתמא כשר.
- תוס': וה"מ בגט דאפי' אשה נאמנת, אבל בשאר עדות מודה רב יוסף דפתוח ונסתמא פסול.
- תרומת עכו"ם; לת"ק - תרומה, לרש"י - דסבר אין קנין לעכו"ם בא"י להפקיע מקדושת מעשר.
לתוס' - שגדלה שלישי ביד ישראל ומכרה לעכו"ם. ולא מיפטר מטעם לוקח, או כי גדלה הרבה ביד עכו"ם.
או כי קודם זרעה העכו"ם, אלא שמכרה לישראל.
או כי לקח קודם שנתמרה.
א"נ - בעכו"ם שחכר שדה מיד ישראל.
- תוס': לרש"י - אינה תרומה, דכתי' "בני ישראל". וה"ה להקדש עכו"ם דילפי' חט מתרומה (ולת"ק מרבינו ליה מ"איש איש").
- עכו"ם - פסול בשליחות גט, דשליחות ילפי' מ"גם אתם", ודרשי' מה אתם בני ברית אף שלוחכם כן.
עבד - פסול אע"ג שהוא בן ברית, דאינו בתורת גיטין וקידושין, ובשליחות בעי' דבר שראוי לשליל.

- עבר שקיבל גט לחבירו - לא משוחרר, דלא שייך כאן גיטו וידו באין כאחד.
- שפחה שקיבלה גט לעוברת - משוחרר, כמ"ד המשחרר חצי עבדו קנה וכמ"ד עובר ירך אמו.
- ה' נשים (חמותה, ובת חמותה, צרתה, ויבמתה, ובת בעלה) אין נאמנות לומר מת בעלה. ומ"מ נאמנות להביא את גיטה; לרב יוסף-מיידי בא"י, אבל בחו"ל אין נאמנות דסמכינן אדיבורה שאומרת בפ"נ ובפ"נ.
- לאב"י-מיידי בחו"ל, אבל בא"י אין נאמנות דבא"י אי אתי בעל ומערער משגחינן ביה ולקלקולא מיכוונה. « ותניא כוותיה.

כד

- האשה עצמה מביאה גיטה וצריכה לומר בפ"נ ובפ"נ, ובלבד שהביאתו בתורת שליחות; או דמיידי שא"ל הוי את שליח הולכה ובא"י תעשי שליח קבלה, והוי למ"ד עושה שליח קבלה לקבל מיד שליח הולכה, או למ"ד לא עושה משום בויון דבעל והכא הא לא קפיד.
- או דמיידי (למ"ד לא עושה משום חצרה הבאה לאחר מכאן) שא"ל הוי את שליח הולכה ובא"י תעשי שליח הולכה. ושמא הכא שיכולה עדיף שתאמר בפ"נ בשעת גירושין (תוס').
- או דמיידי שא"ל הוי את שליח הולכה וב"ד בא"י יעשו שליח הולכה. ותאמר בפ"נ בפני הב"ד. ולא מיידי בא"ל כשתיגעני לא"י הניחי את הגט ע"ג קרקע וטלי, דאין כאן "ונתן".
- ולא מיידי בא"ל הוי את שליח הולכה ובא"י הוי את שליח קבלה, דלא חזרה שליחות אצל הבעל (שלא יכולה לחזור ולומר לו עשיתי שליחותך); לרש"י - כי נעשית בעל המעשה ובטל השליחות קודם שתחזור. לתוס' - כי נעשית לשליחות אחרת קודם שתחזור.
- חצרה הבאה לאחר מכאן; לרש"י - שנתן גט בחצר חבירו ואח"כ קנתה את החצר, וחצר לא איתרבי משום שליחות אלא משום יד ובשעת נתינה לאו ידה הוא. לתוס' - שנתן גט בחצירו ומכרו לאחרים והיא קנתה מאחרים.

פרק שלישי - כל הגט

- שלא לשמה פסול; בסופרין העשויין להתלמד - דלא נכתב לשום "כריתות". ולר"מ הכל בחתימה.
- בב' אנשים ששמותיהם שווים - דכתי' "וכתב".
- בב' נשותיו ששמותיהן שוות - דכתי' "וכתב לה".
- בא"ל כתוב לאיזו שארצה אגרש - דאין ברירה. ואפי' מ"ד יש ברירה, הכא מודה ד"וכתב לה" לשמה משמע שיהא מבורר בשעת כתיבה (תוס').
- תוס': וכן פסול ס"ת אע"ג שכתוב בסתם לכל דבר, וכן פסול בסופר שכותב גיטין שיהיה מזומן לו.
- ב' יב"ש בעיר אחת פליגי תנאי בב"ב אי מוציאין שט"ח על אחרים ולא חיישינן לנפילה. ולכו"ע אין אחר מוציא עליהן שט"ח, דא"ל חברי לזה ממך.
- שמות ב' נשיו שוות - יכול לגרשן; לרבא - למ"ד ב' יב"ש בעיר אחת מוציאין שט"ח על אחרים. לאב"י - הוי לכו"ע ומיידי בעדי מסירה ור"א היא.
- תוס': לא הוחזקו ב' יב"ש - לא חיישינן לב' יב"ש, אא"כ איתרע בנפילה דאיכא מ"ד דחיישינן. הוחזקו ב' יב"ש - לר"מ - אין מגרשין עד שיכתבו דורות או סימן, דבעי' מוכח מתוכו, ולא מהני עדי מסירה.
- לר"א - אין מגרשין אלא זה בפני זה, דעדי מסירה לא מסקי אדעתייהו לראות אם יש יב"ש אחר בעיר.

כה

- חליצה פסולה; לשמואל - בכל מקום פוסלת מן האחיז, וכגון שמאל ולילה קטן ואנפיליא (גרב).
- למערבא - קטן ואנפיליא אין פוסלות, דאיש ונעל כתובים בפרשה, והשאר מדרשות.
- תוס': בחליצת קטן פליגי ר"מ ורבנן, ושמואל ובני מערבא פליגי בלשון המשנה 'חליצה פסולה'.

- גט שלא לשמה; לשמאל – כולן (להתלמד, ב' אנשים, ב' נשוי, לאיוו שארצה) פוסלין בכהונה משום ריח הגט. לרב – כולן פוסלין, חוץ מן הראשון (להתלמד).
- לזעירי – כולן אין פוסלין, חוץ מן האחרון (לאיוו שארצה) דלחומרא יש ברירה. לר' יוחנן – כולן אין פוסלין, דאין ברירה אפי' לקולא.
- האומר לבני הרני שוחט את הפסח על מי שיעלה מכס ראשון לירושלים – כולם זכו, ואמר רק לזרזן, דמייירי בהמנה כולם קודם השחיטה, או משום דלאחר השחיטה א"א למנות (או לימשך).
או משום דשה לבית אבות לאו דאורייתא (תוס').
- לוקח יין מבין הכותים, או כמ"ד כותים גרי אמת וקודם שגזרו על יינן. תוס': או כמ"ד גרי אריות ולא גזרו על יינן דפורשין מע"ז ומחזיקין בתורה שבכתב. או דמייירי במטהר יינם.
- תוס': כותי אינו מעשר ממה שמוכר. ואע"ג דכותים קפדי אדאורייתא, מ"מ לא חיישי אלפני עיור. ולא חיישי לגזול כהן ולוי; משום דהו"ל ממון שאין לו תובעין. ומשום דלא הוברר חלקם.
- ומשום דרשה ד"עשר תעשר ואכלת" ולא מוכר.
- תוס': לר' יהודה דאין ברירה וס"ל דקנין פירות לאו כקנין הגוף, משכחת דמייתי ביכורים בלא בן אחר בן עד יהושע; או דקנין פירות לאו כקנין הגוף רק לגבי דין יום או יומיים, דהתם כתיבי קראי כספו ותחתיו. או דאע"ג שהאחין שחלקו לקוחות הן – אין מחזירין ירושה ביובל.
- ר' יוסי אוסר להתנות על היין שקנה בע"ש, לרב משרשיא – משום דאין ברירה. לרבא – משום שמא יבקע הנוד.
- תוס': לרבה – משום דבעי' ראשית ששייריה ניכרין.
- לרב משרשיא איכא מ"ד דאין ברירה כשתולה בדעת עצמו, אבל בתולה בדעת אחרים יש ברירה, דגמר בדעתו מעיקרא שיהיה כדעתם. וכן מצינו מ"ד דפעמים יש ברירה ופעמים אין ברירה; לרשי – אין ברירה כשאינו בידו ובשעת התנאי הוא ספק והתנאי מתקיים מאיליו, ואע"ג דדרך תנאי הוא, אבל בידו בשעת התנאי כשנתקיים התנאי הוא גט למפרע.
- לתוס' – לר"מ: יש ברירה כשמתנה ומברר דבריו (לוקח יין מכותים), וכשאינו מברר (אחין שחלקו) אין ברירה. לר' יוסי: אין ברירה כשיתכן שלא יתברר לעולם (ב' שלקחו חבית ובהמה בשותפות), אבל כשודאי יתברר (בגט שודאי יהיה או ימות) יש ברירה.

כו

- תורף הגט היינו מקום¹ שם האיש² והאשה³ והזמן (ולר"א גם 'הרי את מותרת לכל אדם'), ובמלוה היינו¹ שם המלוה² והלוה³ והמעות⁴ והזמן, ובמקח היינו¹ שם הלוקח² והמוכר³ והמעות⁴ והזמן.
- סופר; לתנא קמא – כותב גיטין ושטרות שיהיו מזומנים לו, ויניח מקום התורף. י"א דהוי ר"מ וכדלקמן. י"א דהוי ר"א ותרי תנאי אליבא דר"א.
- לר' יהודה – לא יכתוב אפי' טופס, דגזר אטו תורף, וגזר שטרות (אפי' טופס) אטו גיטין.
- לר' אלעזר – בגיטין גזרי' אטו תורף, ובשטרות, לרשי – יכתוב רק טופס, ותורף גזר אטו גיטין. לרשי – יכתוב אפי' תורף, דלא גזר בשטרות.
- לת"ק, יניח מקום התורף "מפני התקנה";
- לר' יוחנן – תקנת סופר שיהיו מזומנין לו שטרות, ור"א היא.
- לר' שבתאי – תקנת קטטה, שתראה שסופר כתב ותחשוב שבעלה ציוהו, ור"מ היא.
- לרב חסדא – תקנת עגונות, י"א שיגרשה בקל כי הגט מזומן לו, ור"מ היא.
- י"א שלא ימצא סופר כשילך למדה"י וישאיר אותה עגונה, ור"א היא.
- האומר כתבו גט לארוסתי לכשאכנסנה אגרשנה – חיישינן שמא תעבר כשיכנסנה ויאמרו גיטה קודם לבנה. לרשי – והוי גט ישן. ואם נתגרשה בו תנשא לכתחילה (תוס').
- לר"ת – כיון שכנסה ודאי איכא ביאה ואינו גט כלל, אא"כ כתב זמן הנתניה.

- בגט ארוסה אין לכתוב זמן מוקדם; למ"ד משום בת אחרות - איכא.
למ"ד משום פירי - ליכא, אלא שמא יגרש בו לאחר נישואין ויאמרו גיטה קודם לבנה.
- תוס': ואם כתב זמן הגירושים כשר לגרש בו לאחר נישואין, ואע"ג שכתוב בו 'ארוסת';
לפי' א' - דלקוחות לא יקנו אא"כ יודעים שנשאת, וגם על בנה ידקדקו ויראו שנתעברה לפני הגט.
לפי' ב' - יש קול שנשאת אלא שאין זמן הנישואין יודע כ"כ.
- לא חיישינן למיחזא כשיקרא; נלכן הלכה כר"א שהכשיר לסופר לכתוב שאר שטרות שיהיו מזומנים לו.
נלכן לר"מ מצאו באשפה כשר.
נלכן שטר שנכתב קודם ההלוואה (באותו יום) כשר.
- והא דרב פפי פסל אשרתא (קיום) שנכתבה קודם שהעידו על החתימות;
לפי' א' בתוס' - רב פליג, דלא חייש למיחזי כשיקרא.
לפי' ב' בתוס' - באשרתא לכו"ע חיישי למיחזי כשיקרא.

כז

- מצא גט (או מתנה וכדו') - לא יחזיר; לבעל לא שמא כבר נתן לה ויאמר שנתנו לו את הגט על שפרע כתובתה, ולאשה לא שמא עדיין לא נתן ותינשא בו. ואינה נאמנת לומר גירשתני, דגט מסייע לה ומעיזה (תוס').
- אמר הבעל תנו לה - נותנין, ומתגרשת עכשיו בו. ולא חיישי' לפסידא דלקוחות, דגט שלא נותנין ביום הכתיבה קלא אית ליה ויאמרו אייתי ראיא אימת מטי גיטא לידך (תוס').
- לרבה - אבל במקום ששיירות מצויות והוחזקו ב' יב"ש באותה העיר - פסול, דחיישינן שנפל מאחר.
- וי"א - שבמקום שיירות מצויות - פסול, ואפי' שלא הוחזקו.
- תוס': היכא הוחזקו ואין שיירות מצויות - כשר, דידעינן דמזה יב"ש נפל ולא חיישי' שגם אחר אבד. והוי כר"א, דלר"מ בעי' מוכח מתוכו.
- מצא שט"ח מקויים - יחזיר למלוה (וגט לאשה), דאין לחוש שכתב ולא נתן דאין דרך הלוח לקיימו.
- תוס': אמר גירשתי נאמן רק מכאן ולהבא במיגו שיכול לגרשה כעת, ותטרוף לקוחות מכאן ואילך.
- אבד הגט מהשליח במקום ששיירות מצויות (והוחזקו, לרבה); אם מצאו לאלתר (כדלקמן) - כשר. אם נמצא לזמן מרובה - פסול;
- חנן מנתן סימן מובהק וכגון נקב יש בצד אות פלונית. ונאמן קודם שראהו, אבל עדים נאמנים גם לאחר שראהו (תוס').
- חנן ממצאו קשור בכיס וכדו', לרש"י - ומכיר את הכיס. ומצא בעצמו ונאמן במיגו דלא אבדתי (תוס').
לתוס' - או שיש עדים שהכיס שלו.
- חנן ממצאו בין כליו בביתו. אע"ג דרבים מצויין בביתו, דבקרע ביתו פסול (תוס').
- חנן מאמרו עדים (החתומים בו) מעולם לא חתמנו אלא על גט אחד של יב"ש. ולא חוששים שהגט של יב"ש השני, לרש"י - דאומרים שחתמו לאיש זה התובעו. ואפי' שלא ראו את החתימות (תוס').
- לר"י - דלא חשדינן שישקר להרויח פשיטי דספרא ויקלקלה, דהחשש היה שלא ידע.
- ספק אי סימנים דאורייתא או דרבנן, חנן מסימן מובהק דודאי הוי דאורייתא.
חנן מטביעות עין דת"ח, דלא משקר, לרש"י - ויש לו טביעות עין.
לתוס' - גם לע"ה יש ט"ע.
- תוס': אי סימנין דרבנן, מהתורה מחזיר אבידה בעדים, דע"י עדים מכירים העדים בטביעות עין או שע"י סימן מחפש עדים, אבל בלא סימן מתייאש.

- שלא לאלתר (דלעיל); לר' נתן - ששה זמן שתעבור שיירא ותשרה, לרש"י - לחנות שם. לר"ת - לסעוד שם.
- לר"ש ב"א - צריך שאדם יראה (כפועל) שלא עבר שם אדם.
- נ"א - שיראה (כפועל) שלא שהה שם אדם.
- לרבי - זמן שאפשר לכתוב גט.
- לר' יצחק - לקרותו.
- לאחרים - לכותבו ולקרותו.

כח

- תוס': מה שאומר שאברה בחפיסה לא הוי סימן, דדרך להניח בה שטרות. ואם מכיר את החפיסה מהני ולא חיישינן לשאלה, או דקים ליה בנפשיה שלא השאלה. אן שיוודע שבחפיסה איכדו.
- לא חיישי' למיתה; במביא גט והניחו זקן או חולה, ובאשת כהן שהלך בעלה למדה", ובשלח חטאתו למדה". לאיב"י - ה"מ לר"מ, אבל ר' יהודה חייש למיתה, וכהא דאוסר שמא יבקע הנוד.
- לרבא - הוי לכו"ע, דלא חיישי' שמא מת דאוקמה אחזקה, ור"מ ור"י פליגי אי חיישי' שמא ימות. תוס': לאיב"י, לכו"ע חיישי' שמא ימות לזמן מרובה ולא חיישי' שמא מת לאלתר, ופליגי בשמא מת לזמן מרובה ובשמא מת לאלתר.
- לכו"ע חיישי' למיתה; א. בזקן שהגיע לגבורות דהיינו מפ' עד צ', אבל אח"כ כיון דאיפליג איפליג. ב. בגוסס, שרוב גוססין למיתה.
- תוס': ג. לענין נכסי יתמי החמירו לחוש, וכן בשבויות חיישי' למיתה טפי.
- אין סמיכה: א. בקרבן נשים, דכתי' "דבר אל בני ישראל... וסמך". ב. בחטאת העוף, דלא הוי זבח.
- תוס': ג. בערל וטמא. ומיירי שאין לו תקנה, וכגון שמתו אחיו מחמת מילה וכגון זב ומצורע. ד. ביורש לר' יהודה. ובכולם סמיכה לא מעכבא.
- עיר שנכבשה, וספינה שטבעה, והיוצא ליהרג - נותנין עליו חומרי חיים ומתים; בת כהן לישאל ואשת כהן לא יאכלו בתרומה.
- יוצא ליהרג; י"א דה"מ בב"ד של ישראל דלאחר גמר דין חזו זכותא (ובורח שאני), אבל בעכו"ם ודאי נהרג דאין שוחד לאחר חתימת פורסי שנמג, לרש"י - פסק דין.
- לר"ח - דיין גדול שלהם.
- נ"א דה"מ בעכו"ם דמקבלי שוחדא, אבל בישראל ודאי נהרג דלא שכיח דחזו זכותא.
- עכו"ם מסיח לפי תומו כשר לעדות אשה, חוץ מלומר שבית דינם הרגו את הבעל, דמתפאר בזה. תוס': וחזן מלומר שיוצא למות, דנאמן לומר שכבר מת דלא טעי.

כט

- המביא גט בא"י וחלה או נאנס באונס אחר - ה"ז משלחו ביד אחר וא"צ בכ"ד.
- לת' א' - הוי לת"ק ובא"ל 'הולך', אבל ב'את הולך' לא ישלח ביד אחר. ולרשב"ג תמיד לא ישלח.
- לת' ב' - הוי לת"ק ובא"ל 'את הולך', אבל ב'הולך' אפי' לא נאנס ישלח.
- לת' ג' - הוי לרשב"ג, אבל לת"ק בין נאנס ובין לא נאנס יש לחלק בין 'הולך' ל'את הולך'.
- אמר לאחרים תנו גט לאשתי ולא נתן להם גט;
- אמר לב' - וה"ה באמר לג' כתבו ותנו - לא הוי כשליח שנתן לו גט שעושה שליח אלא יכתבו בעצמם; לאיב"י - משום בזיון דבעל שלא ידעו שאינו יודע לכתוב.
- לרבא - משום דמילי לא מימסרין לשליח.
- ואיכא בינייהו מתנה דליכא בזיון שעל המקבל לכתוב שטר.
- אמר לג' - יכולים לומר לאחר לכתוב ולתת, דעשאן ב"ד. וה"מ לר"מ, אבל לר' יוסי יכתבו ויתנו בעצמם (תוס').

- תוס': אמר לב'; לאביי יכולים למנות שליח שיתן, א"נ יתנו בעצמם שהשליח ירגיש שהבעל לא כתבו. לרבא - יתנו בעצמם.
 - א"ל שקול מינה חפץ והדרר הב לה גיטא; לר' יוחנן - הוי קפידא, ואם הפך פסול, דהוי כא"ל אל תגרשנה אלא בבית וגירשה בעלייה.
 - לרש לקיש - לא הוי קפידא. וכשר אפי' כשהשליח עשה שליח.
- לר' יוחנן, אם אותו שליח עשה שליח אחר;
- לרש"י - אם הפך פסול, ולכן לכתחילה לא יעשה שליח אחר דשמא השני יהפוך.
- לריב"א - פסול אפי' בלא הפך, דכיון שתלה שליחות הגט בחפץ כל מה שמשנה מדעתו בחפץ פסול.
- שליח גט: א. עושה כמה שלוחין (שני עושה שלישי וכו'), ואפי' מת ראשון הוי גט, דכולן שלוחי הבעל.
 - ב. הביא ממדה"י עושה את כולן בב"ד, וב"ד עושין אפי' שלא בפניו, וראשון אומר בב"ד בפ"ג ובפ"ג והשאר אומרים 'שליח ב"ד אני'.
 - ג. א"ל הבעל תן לפלוני שיביא 'ולא את', יביא דוקא לפלוני ולא לאחר או ב"ד שיתנו לפלוני, דהוי שליח שלא ניתן לגירושין.
 - אמר לשליח לתת לאחר ל', אפי' בתוך ל' חשיב שליח שניתן לגירושין. ובכה"ג וכן בהתנה אם לא באתי י"ב חודש, לא חיישי' שמא פייס (ויערער שהוא גט ישן), או דמייירי באומר נאמנת עלי לומר שלא באתי. או דמייירי בארוסה, דאינה חביבה עליו לפייסה.

ל

- אי לא פייסנא לה עד ל' יום ליהוי גיטא, ופייסה בדברים ולא נתפייסה, ואין לו תרקבא דדינרי לפייסה ואנוס הוא; י"א דהוי גט, דאין אונס בגיטין.
 - י"א דאינו גט, דיש אונס בגיטין.
- לכו"ע הוי גט באונס דשכיח, דאיבעי ליה לאתנויי, וכגון שהפסיד את המעבורת.
- תוס': ולכו"ע אינו גט אם נתן תרקבא דדינרי אפי' לא נתפייסה, דתנאו היה שיטרח לפייסה בדבר גדול.
- מלוה על תרו"מ, שמלוה מעות לכהן או לוי או עני ע"מ ליפרע מתרו"מ שיעכב לעצמו (לאחר שיפריש). ויוצא ידי נתינת תרו"מ; לרב - דמייירי במכירי כהונה ולויה, דאסחי שאר כהנים דעתייהו וזכה זה.
- לשמואל - דמייירי במזכה להם ע"י אחרים.
- לעולא - דהוי כר' יוסי דעשו את שאינו זוכה כזוכה (ורבנן פליגי עליה).
- מלוה על תרו"מ: א. הוי כפסק כשער הזול. ואפי' שתק עד שהוקר השער (תוס').
 - ב. אין ריבית אם פסק בשעת ההלוואה פחות משער הזול, שהרי אם אין לו וכגון שנשדפו שדותיו א"צ הכהן לפרוע.
 - ג. אין שביעית משמטת, דאינו יכול לתבוע ואין כאן "לא יגוש".
 - ד. המלוה אינו חוזר בו (משא"כ כהן), לרש"י - כיון שאין לו למשוך כלום.
 - לתוס' - או כי לא גרע מאין לו.
 - ה. ראה שנשדדו והתייאש הפסיד חובו, ואפי' שבשעת הייאוש התחילו ליתקן.
 - הלואה לכהן בב"ד - אם מת הכהן, החוב מוטל על כל השבט, דתקנתם הוא כדי שימצאו מעות להלוואה. הלואה לעני בב"ד - אם מת: לת"ק - החוב מוטל על עניי ישראל אבל כותים גרי אריות הם, לרש"י - ובעיר של כותים יפריש בשביל עניי ישראל בכ"מ.
 - לר"י - הפסיד, דתיקנו שהחוב הוא רק על עניי אותה העיר.
 - לר' אחי - החוב מוטל גם על עניי כותים, דכותים גרי אמת הם.
- אם העשיר: הפסיד חובו, דעשירות לא שכיחא, אבל מיתה שכיחא ותיקנו.
- וה"מ בהלואה בב"ד שהם מטילים את החוב על כל השבט, אבל שלא בב"ד - יטול רשות מהיורשים.
- וה"מ בהוריש קרקע (י"א בשו"י החוב, וי"א קרקע כל שהוא), אבל בהוריש כספים - הפסיד.

- סתם מעשר אין חוששין בו לתרומת מעשר, אבל מעשר קצוב (כור) חוששין (ולרב אשי איפכא); לאביי - מיירי בישראל שקונה מלוי כור מעשר, דחוששין שהלוי עשה את המעשר תרומת מעשר על מקו"א, לרש"י - שמא עשה כן לאחר שקיבל את המעות. לתוס' - שמא עשה כן קודם שקיבל את המעות. ונדחה, דאטו ברשיעי עסקינן דשקלי דמי ומשוו ליה תרומת מעשר.
- לרב מרשיא - מיירי באמר ללוי 'כור מעשר לאביך ביד', דחוששין שאבינו עשאו תרומת מעשר על מקו"א. ומיירי שהישראל קונהו, דכיון שהלוי מוכרו לא רמי אנפשיה לזכור מה אמר אבינו. ונדחה, דלא נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף.
- לרב אשי - מיירי שאבינו של ישראל השאיר מעשר, דחוששין שיש בו תרומת מעשר ולא תיקנו, אבל בקצוב תיקנו, דחזקה על חבר שאינו נפטר עד שיתקן הכל.
- תוס': בתרומה גדולה בעי' מוקף מדאורייתא. בתרומת מעשר בעי' מדרבנן, ובשבתות ובי"ט שרי.
- תוס': לא יאכל פירות שהפקידו אצלו אפי' שהם אבודין, דחיישי' שהמפקיד עשאו תרומת מעשר על מקו"א; לר"ת - דגבי פיקדון חיישינן טפי ושמא תרום מן המוקף בשבת או בי"ט.
- וי"מ - דדוקא חברים תורמינן מן המוקף, אבל כל אדם מפקיד אף שאינו בקי בהלכות מוקף. לכתחילה אין לעשות תרומת מעשר שלא מן המוקף; לרש"י - שמא אותה שעה אינה בעין. לתוס' - גזירה אטו תרומה גדולה.

לא

- תרומה גדולה - מפריש מאומד, לרש"י - וא"צ למדוד (א' מחמישים), דמדאורייתא חטה א' פוטרת את הכרי. לתוס' - מצווה לתרום מאומד, דירא לצמצם ונוטל בעין יפה.
- תרומת מעשר - לא"א בן גמלא - מאומד, דהוקשה לתרומה גדולה דכתי' בלויים "תרומתכם כדגן מן הגורן". ולית ליה המרבה במעשרות מעשרותיו מוקלקין (תוס'). תוס': לרבנן - שוקל או מודד או מונה (וזה סדר העדיפויות). ובדיעבד מועיל אומד, ולא חשיב מרבה במעשרות כיון שאינו מתכוין.
- כתי' בתרומה ותרומת מעשר "ונחשב" - במחשבה, לרש"י - בשתיקה ובלא הפרשה. לתוס' - בשתיקה, ובלא הפרשה שרי בכל המעשרות.
- תוס': לרש"י בבכורות - הוי דוקא לא"א בן גמלא. לתוספות - לענין מחשבה מודו רבנן, דהא קרא כתי'.
- הניח פירות להיות מפריש עליהן תרו"מ ולאחר זמן בדקן ומצאן שאבדו; לר' אלעזר: לר' יוחנן - חושש על תרו"מ שעשה מעת לעת של בדיקה, וקודם לכן סמכינן אחזקה. לר"א בר' ינאי - חושש למפרע עד מעת לעת של הנחה.
- לרבנן: חושש על הכל למפרע. וכן במקוה שנמצא חסר, דספק נטהרו ואפי' ברה"ר ספיקן טמא.
- בג' פרקים מוכרין תבואה, לפני הזרע ובשעת הזרע ובפרוס הפסח. ומוכרין יין בפרוס הפסח ובפרוס עצרת ובפרוס החג. ומוכרין שמן מעצרת ואילך. ונפק"מ לשתפין;
- לרש"י - שבפרקים א"צ לימלך בחבירו, ואם מכר ונתייקק השער אח"כ אינו מפסיד. לר"ת - שבפרקים יכול לדרוש חלוקה, ולא יכול חבירו לומר נרויח טפי.
- רוח דרומית - צוננת. צפונית - נוחה, וממתקת שאר רוחות. מזרחית - משתקת שאר רוחות ונעשה חם.
- סתם רב נחמן הוא חתניה דנשיאה וחבירו של רב ששת, לרש"י - והוא רב נחמן בר יצחק. לתוס' - והוא רב נחמן בר יעקב.

פרק רביעי – השוּלח

לב

- תוס': לרבי דאמר בטלו בכ"ד מבוטל, נקט הגיע בשליח, או דבפני כ"ד אסור לבטל משום תקנת ר"ג.
או כי אינו צריך ב"ד.
או לאשמועינן דלא אמרינן לציעורה קא מיכוין.
 - משהגיע גט לידה אינו יכול לבטלו, ואפי' שמעיקרא ריץ אחרי השליח לבטלו.
תוס': ואפי' לרבא דגילוי דעתא בגיטא מילתא היא, דלא נודע דעתו עד אחר שהגיע הגט לידה.
לפי' א' – ואע"ג שנאנס מלפרש דבריו, מ"מ הכא עשאום כדברים שבלב שאינם דברים.
לפי' ב' – הוי דברים שבלב גם כשנאנס מלפרש דבריו. ומ"מ הוי דברים היכא שבלא גילוי דעתו יש לנו לדעת את דעתו מעצמנו.
 - בגט: להבא (יהא חרס) בטל, לשעבר (חרס הוא) אינו בטל. הרי הוא חרס הוי להבא, וכמו הרי הוא הקדש.
מתנה: לאחר שבאה לידו ביטלה להבא (מבוטלת) – לרש"י – זכה בה בע"כ, דכיון שקיבלה א"א לחזור בו.
לתוס' – הוי הפקר וכל המחזיק בה זכה.
לשעבר (אינה מתנה) – לרש"י – חוזרת לנותן, דמודה שלא זכה בה והודאת בע"ד כמאה עדים.
לתוס' – זוכה בע"כ, דהוי כאומר על כל מתנות שאינן מתנות.
 - בטל הוא – משמע להבא ומשמע לשעבר, ובכ"מ נאמר שהתכוין למה שמהני;
בגט – הוי להבא, דגילה דעתו שרוצה שיתבטל הגט.
במתנה – הוי לשעבר, לרש"י – ובטלה, שרוצה לבטל את המתנה.
לתוס' – לא בטלה, שטוב לו שלא תבטל המתנה.
בטל – ספק בגמ' אם הוי להבא או הוי לשעבר.
 - גט שביטלו; לרב נחמן – חוזר ומגרש בו, דבטל השליח ולא את הגט.
לרב ששת – אינו חוזר ומגרש בו. ואע"ג דלא אתי דיבור ומבטל מעשה, כל זמן שלא הגיע הגט לאשה לא חשיב מעשה (תוס').
- ומודה ר"נ: א. בקידשה לאחר ל' וחזרה בה בתוך ל' דבטלו הקידושין, דאתי דיבור ומבטל דיבור.
תוס': ב. בביטל את הגט במפורש, דכל זמן שלא הגיע לאשה לא חשיב מעשה.

"כבר מספר חודשים
סאני חוזר מתוק
"סיכום הדף"... כל כך
התמכרתי אליו שכבר
כמעט שכחתי סאני
תחליף לחלזה מתוק
המאמרא... יושר כח."

"אני מאוד מודה לך... כבר
שנים סאני חולט לזכור את
המסכתות הרבות שאני מומד
המסכת הדף היומי, מאוד
רציתי לחזור על היומור
מההירות... הנכות סיכומי
המאמרא המצולמים שלך אני
מזלזלית לצפות זאת בקלות
ובהנאה רבה..."

"תודה רבה לך על
החיבור הנפלא "סיכום
הדף"... עכשיו אני ממש
מבין איך גדולי ישראל
חולטים מאות פעמים
על מסכת אחת בכלאת
קלות ומהירות..."

"...כסאני חושב על לה יותר
ויותר אני פשוט לא מבין איך
לא חשב על לה קודם. הרי דף
המאמרא כתוב בצורה של אגרות
ותשובות ספקות ודיונים. הדבר
הראשון שצריך לצפות בסוף
לחזור על המאמרא הוא לסכם
בצורה מסודרת את מה שיוצא
למצפה... תחשיב להגדיל תורה
ולתאדירה."

"פשוט מדהים... סידרת
את דף המאמרא בצורה
כל כך בהירה וקצרה.
לקחת את ציקרי
הדברים היוצאים
מהדף וסידרת אותם
בגשון השווה לכל נפש.
יושר כח עצום."

"...ממש סידרת את
המאמרא באופן
ששוק אוך חדש על
כל הסוגיא. אפילו
מי שלומד בעיון
יכול להפיק מזה
תועלת רבה..."

"...אין ספק שמדובר
ביצירה חדשנית
ומקורית, בסגנון
שמאוד מושך את העין
לקרוא עוד, ובצימוד
שמציג את כל דברי
המאמרא בסדר מופתי
שנשאר בזיכרון לאורך
זמן..."

סיכום הדף – כי החוזר ואינו מסכם כלומד ואינו חוזר